

TOTEM

Tidsskrift ved Religionsvidenskab
Institut for Kultur og Samfund, Aarhus Universitet
Nummer 31, forår 2013
© Tidsskriftet og forfatterne, 2013

Bacheloropgave

Kristendom i Celleform

Af stud. mag ved Religionsvidenskab
Lars Buur Nørlev

Indhold

Abstract.....	3
1. Indledning.....	3
2: Metodeafsnit.....	4
3: Teoriafsnit	5
4: Redegørelse	6
4.1: Autoritetskrise i kristendommen	6
4.2: Frihed og autoritet i den danske mellemvej.....	8
4.3: To danske menigheder.....	9
4.4: Aarhus Valgmenighed	10
4.5: Citykirken	10
4.6: Delkonklusion.....	11
5: Analyse.....	11
5.1: Gruppernes baggrund	11
5.2: Gruppernes formål og struktur	12
5.3: Administration af grupperne.....	13
5.4: Gruppernes indhold	13
5.5: Deltagernes baggrund	14
5.6: Deltagernes kirkegang, trosindhold og kirkens betydning	15
5.7: Deltagernes udbytte af grupperne.....	16
5.8: Deltagernes kristne identitet	16
5.9: Delkonklusion.....	17
6: Diskussion.....	17
6.1: En international tendens i dansk protestantisme.....	18
6.2: Grupperne i den danske kontekst.....	19
6.3: Delkonklusion.....	20
7: Konklusion	21
8. Litteraturliste	23
Artikler.....	24
9: Bilagsliste.....	24

ABSTRACT: *The aim of this study is to investigate whether a, in Danish context, new method of structuring church and church members, but well established in international churches of American origin, have taken place its hold on Danish protestant congregations: The systematized use and cultivation of small groups within their own congregation, consisting of lay-people, as a central tool to maintaining and expanding the number of church members.*

Trough inclusion of Linda Woodhead, John Micklethwait and Adrian Woolridge, I have examined the cultural trends that led to the development of the investigated phenomenon. On this basis I have selected four groups from two different Danish congregations and through a comparative analysis on the relations between group and congregation, and group and individual member, found significant similarities in all analyzed aspects, the data involved, ranging from observations over interviews to questionnaires. By drawing on Donald E. Millers extensive work in "new paradigm" churches, and his observations in groups, in American, I discuss the results of the analysis, and I argue that the groups which were analyzed are the distinct tools of an American type of Protestantism, adapted and fitted to Danish conditions.

The study ends with my view on the perspectives of further research on the phenomenon, as well as a recommendation for a review of the Danish model for categorizing congregations and churches.

1. Indledning

Internationalt har det kristne åndsliv flyttet sig signifikant, siden autoritetsopgøret slog igennem i sidste halvdel af det 20. århundrede. Succesfulde kirker verden over organiseres efter en amerikansk markedsmodel, hvor der arbejdes målrettet med visioner og strategier for fremtiden. Der er igennem årene søsat en række forskellige initiativer med det formål at sikre fastholdelse og indfangelse af nye medlemmer. Blandt disse tiltag er den bevidste segmentering af egne menigheder ned til en række mindre grupper, der skaber et personligt netværk for den troende. Imens dette har fundet sted på en international skala, synes det imidlertid ikke at have haft nogen synderlig indflydelse på danske forhold, og kristent åndsliv har på et organisatorisk niveau synet af at stå stille, hvis man ser bort fra brugen af "spaghettigudstjenester" og den langsomme afvikling af medlemsgrundlaget.

Det er imidlertid muligt, at ændringer er undervejs. I stigende grad samles unge kristne i mindre grupper, der, trods tilknytning til en menighed, umiddelbart arbejder autonomt og fokuserer på socialt samvær mellem kristne frem for teologiske diskussioner. Disse grupper findes alle uden for den centrale Folkekirke; i periferien, i valg-

menighederne og i frikirkerne, og det er disse grupper, der er den nærværende opgaves fokus.

Opgavens første del består af en redegørelse, hvori jeg, ud fra Linda Woodheads bog *An Introduction to Christianity* og John Micklethwait og Andrian Wooldridges bog *God is Back*, undersøger udviklingen i protestantisk kristendom fra midten af 1900-tallet og fremefter med fokus på de amerikanske erfaringer. Redegørelsen retter sig derefter mod den særlige danske historie, der knytter sig til udviklingen af folkekirken og det sæt frihedslove, der sammen med Grundloven af 1849 har sat rammen for folkekirkens udvikling. Dette leder op til en præsentation af de to i opgaven undersøgte menigheder, der henholdsvis udenfor og indenfor folkekirken anvender gruppedannelse i deres menigheder.

Redegørelsens danner baggrund for en efterfølgende komparativ analyse af fire grupper, to fra hver af de præsenterede menigheder, på baggrund af det indsamlede materiale. Analysen består af en række afsnit, der overordnet set behandler (1) baggrunden for og organiseringen af grupperne på baggrund af en række interviews og deltagerobservationer, (2) deltagernes udbytte af grupperne samt deres kristne identitet på baggrund af interviews med deltagerne og (3) deltagernes trosindhold på baggrund af spørgsmål hentet fra ”Den Danske Værdiundersøgelse”. Herefter diskuterer jeg analysens resultater i forhold til Donald E. Millers observationer fra bogen *Reinventing American Protestantism* med henblik på eventuelle ligheder og forskelle imellem de danske og de amerikanske cases. Diskussionen vil desuden se på analysens resultater i forhold til, hvordan de to menigheders brug af frihedslovene og den afledte position i forhold til folkekirken spiller ind på grupperne i struktur og deltagere. Afslutningsvis afrundes opgaven med en konklusion om, hvorvidt der er grundlag for at betragte grupperne som udtryk for en dansk adoption af et oprindeligt amerikansk fænomen, og hvordan danske forhold eventuelt spiller ind på en sådan overtagelse.

2: Metodeafsnit

Opgaven formuleret i overstående problemformulering søges løst ved metodisk at anvende både kvantitativ og kvalitativ metode. Dette er gjort med ønske om at opnå både den kvalitative metodes informationsrige og den kvantitative metodes komparative data (Coolican 2009, 50-52). Samtidig skal de gensidigt tjene til at opveje hinandens svagheder. Den kvalitative metode involverer oftest undersøgeren på et niveau, så per-

sonlige præferencer udgør en risiko for dataens objektivitet. Den kvantitative metodes svaghed ligger i, at data oftest er meget smal og giver et stærkt forsimplet billede af de undersøgte forhold (ibid.).

Konkret er de to metoder anvendt på fire cases, der i par repræsenterer to kristne grupperinger i Aarhus; henholdsvis Aarhus Valgmenighed¹ og frikirken Citykirken. Disse to grupperinger repræsenterer to mulige måder at etablere en kristen menighed på i Danmark under frihedslovene indført efter Grundloven af 1849.

Den kvantitative data udgøres af i alt 34 besvarede spørgeskemaer med i alt 11 spørgsmål til alder, baggrund, trosindhold og lignende. Den kvalitative data udgøres af i alt 19 korte interviews med gruppemedlemmer angående udbytte, trosindhold og lignende. Hertil tilføjes to interviews med repræsentanter fra henholdsvis Aarhus Valgmenighed og Citykirken angående brugen af grupper samt minimum to deltagerobservationer af gruppemøder pr. gruppe. Yderligere er der lavet deltagerobservationer på de to kirkers gudstjenester rettet mod unge².

3: Teoriafsnit

Diskussionens teoretiske baggrund er Donald E. Millers bog *Reinventing American Protestantism - Christianity in the New Millennium* (1997). Bogen er skrevet på baggrund af fem års kortlægning af en række nye kirker, som Miller samler under betegnelsen "New Paradigm" kirker. Miller gennemgår systematisk, hvordan New Paradigm kirkerne på en række områder er i stand til at indrette sig på samtidens præmisser og, som resultat heraf, oplever vækst i medlemstallene. Centralt for New Paradigm kirkerne er en flad hierarkisk struktur og vægtlægning på den personlige relation i et interkirkeligt netværk. Dette manifesterer sig konkret i en række lægfolksgrupper, og det er Millers beskrivelser af disse grupper, der konkret vil blive inddraget i opgaven.

Grupperne mødes på ugentlig basis privat hos en af gruppens medlemmer. Imellem gruppens medlemmer skabes så et rum, hvor gensidig opmærksomhed og anerkendelse danner grundlaget for et fortroligt og personligt forhold til hinanden. Strukturelt er grupperne baseret på vækst og deling i overensstemmelse med et celle-princip, hvor gruppen brydes op i to, når den når en bestemt størrelse. Grupperne agerer i høj grad selvstændigt i forhold til den overordnede menighed og dennes ledelse. Den pri-

---

¹ I den resterende opgaven vil valgmenighedens egen forkortelse "ÅVM" blive anvendt

² Se bilagsark for den specifikke oversigt

mære kontakt mellem menighedens ledelse og grupperne går via gruppelederne, der udvælges og løbende coaches og superviseres af et team, der har en løst formuleret "tilsynspligt" med grupperne. Indholdsmæssigt vægter grupperne det personlige højt, hvad end det er i lovsang, hvor alle synger samtidige lovsangstekster efter bedste evne, i bibellæsning, hvor der gives rum til den personlige tolkning af den religiøse sandhed eller i fortrolig bekendelse og forbøn for hinanden.

4: Redegørelse

I følgende afsnit vil jeg med udgangspunkt i Linda Woodheads bog *An Introduction to Christianity* (2004) og med reference til Micklethwaits & Woolridges *God is Back* (2009) redegøre for overordnede udviklingstræk for den protestantiske kristendom med udgangspunkt i spørgsmålet om frihed og autoritet i sidste halvdel af det 20. århundrede. Herefter redegøres for de særlige danske forhold på baggrund af S. Laustens bøger om dansk kirkehistorie med henblik på at vise Grundlovens og frihedslovenes betydning for udviklingen af en række kirketyper, hvoraf to er udvalgt til denne opgave. Afslutningsvis vil redegørelsen blive afrundet med en delkonklusion, hvor jeg vil forsøge at samle de mange tråde, som er blevet fremlagt.

4.1: Autoritetskrise i kristendommen

De sidste par hundrede år har kristendommen i Vesten befundet sig i et spændingsfelt mellem to principper; tvang, enten som reel magtudøvelse eller som automatik, over frivillighed.

I Woodheads perspektiv blev kristendommen i anden halvdel af det 20. århundrede ramt af autoriteternes kollaps i mødet med mere selvbevidste og individualiserede mennesker. Det er en proces, der kan have samlet momentum så tidligt som fra det 18. århundrede, men som for alvor slog igennem i årtierne omkring 1960'erne (Woodhead 2004, 333-335). Tiden søgte en syntese mellem integritet og autenticitet i den menneskelige tilværelse og i modsætning til tidligere generationers accept og værditilskrivning til eksisterende privilegier, institutioner og autoritetsforhold vægtedes nu tanken om autonomi og selvledelse udtrykt i en antiautoritær skepsis (ibid., 335-338). Ser man ud over statsapparaternes institutionelle overtagelse af religiøse enemærker som uddannelse, social omsorg og lignende, viste den konkrete effekt af denne kulturelle strømning sig at være kontekstafhængig. Derfor vil jeg også redegøre for tendensernes effekt på protestantiske kirker ud fra de to førnævnte principper. I første omgang ved

at se på kirker med baggrund i kulturel tvang eller autoritet derefter på kirker med baggrund i en frivillighedstradition.

Da den religiøse tvang i de fleste europæiske lande ophørte, mistede de autoritetstunge, statsstøttede kirker den naturlighed, hvormed kirkekassen og kirkebænkene fyldtes. Det kunne have været et mindre problem, hvis kirkerne havde evnet at tilpasse sig, men det lykkedes ikke at finde en erstatning for deres falmende kulturelle værdi og teologiske projekt (ibid., 341-343). Kirkerne blev af babyboomerne betragtet som en del af ”den gamle orden.” Alt fra den religiøse elite af teologer, kirkernes traditionelle indretning og udsmykning til ordforråd og attitude udtrykte en afstand mellem det guddommelige og den enkelte (ibid., 347-348). Dertil kom, at kirker så sig ude af stand til at nå samtidens store målgrupper; de antiautoritære blev væk på grund af det konservative udtryk, og de konservative holdt sig væk på grund af en udpræget liberal teologi (ibid. 348-350).

Anderledes er det gået for kirker, der har indrettet sig således, at det kirkelige tilhørsforhold er baseret på individets aktive tilvalg på et religiøst marked med mange spillere. Også her blev den traditionelle måde at arrangere kirke på udfordret af de nye forventninger ”from below” (ibid., 336) repræsenteret i troendes oplevelse af det guddommelige synes umiddelbart løst. Problemet løstes ved at kombinere en teologisk konservativ ramme, der giver nogle klare anvisninger for tilværelsen med et demokratiseret, individuelt forhold til det hellige, som muliggjortes ved at fjerne de fleste tegn på hierarkier. På den måde har disse kirker vist sig i stand til at håndtere ”the displacement of theology”, hvor teologien, som ”power from above”, er blevet afløst af lægfolkets relation til det hellige som ”power from below”(ibid., 381-386). Særligt den evangeliske kirkestrømning har kunnet profitere på disse tendenser, men også andre er kommet til, og over de sidste små 40 år er internationale kirker vokset frem på grundlag af en succesfuld kombination af fokus på individet og hyldet af de ultimative principper for Gud. I disse kirker dyrkes ligefremme prædikanter, et personligt forhold til det guddommelige og flade hierarkier. Kombineret med en sikring af et socialt netværk gennem forskellige initiativer og en udbredt brug af ”small groups”, hvor menigheden brydes op i mindre dele, der sikrer tilknytning til kirken, giver dette sig udslag i eksplosiv vækst (Woodhead 2004, 354-357 og Micklethwait & Woolridge 2009, 187).

Det amerikanske ophav er et fællestræk for disse kirker, og markedsanalogisk forklarer Micklethwait & Woolridge dette med, at et stort antal producenter (kirker) og et stort antal forbrugere (kristne) skaber de nødvendige forudsætninger for et marked

med produkter (kirkestruktur og teologi), der altid kan tilpasses samtiden (Micklethwait & Woolridge 2009, 172-174).

4.2: Frihed og autoritet i den danske mellemvej

Hvor jeg ovenfor har søgt at beskrive en kirketype, der oplever krise, og en der er i fremgang under de nye forhold, vil jeg nu vende mig mod situationen i Danmark, hvor kirken i takt med en række reformer har ændret karakter fra at være en enevældig kongekirke til at være i en uforløst placering mellem autoritet og frihed. Historisk har denne situation ophav i kongekirkens kamp for at forhindre folkelige strømninger i at bryde landets ensretning af åndslivet. Konventikelplakaten fra 1741 søgte at konsolidere datidens store bevægelse, pietismen, i statskirken, men dens rammer udfordredes løbende af andre teologiske trends og folkelige vækkelser, der nødvendiggjorde de ændringer, der indførtes med Grundloven af 5.6. 1849 samt de følgende års frihedslove.

Grundloven skilte borgernes statslige rettigheder og forpligtigelser fra deres religiøse tilhørsforhold (S. Lausten 2008, 81). § 80, i dag § 66, der lyder: "Folkekirkens forfatning ordnes ved lov" inkluderedes i Grundloven med tanke på senere gennemførelse, men i praksis forblev rigsdagen den lovgivende, ministeren den udøvende, og højesteret den dømmende magt, da kirkeretningerne ikke kunne nå til enighed trods flere forsøg på at opfylde "løfteparagraffen"s intention (ibid. 82-83). Enkelte gange er diskussionen om en kirkelig forfatning flammer op, som da præsten Niels Peter Arboe-Rasmussen i 1911 stillede spørgsmålstegn ved jomfrufødslen, eller senest da præsten Torben Grosbøl i 2003 udbasunerede, at han ikke troede på Gud. Princippet om "den tålsomme folkekirke" har imidlertid vist sig standhaftig i de ledende politiske kredse (S. Lausten 2008, 99).

Grundloven blev fundamentet for en række love, der i årene efter øgede frihedsrettigheder til udøvelse af den kristne tro inden- og udenfor folkekirken, kaldet "frihedslovene". I 1855 kom loven om sognebåndsløsning, i 1868 kom valgmenighedsloven og i 1872 kom loven om sognebåndsløsernes brug af egen kirke. De tre love gjorde det muligt for troende at organisere sig i en valg- eller frimenighed eller i en frikirke, der nød varierende frihedsgrader og ikke behøvede betale kirkeskat til gengæld for selv at forestå finansieringen (S. Lausten 2008, 99). Valgmenighederne står, som sognekirkerne, under biskoppeligt tilsyn, men har den administrative frihed. Frimenighederne står udenfor folkekirken, idet de ikke står under biskoppeligt tilsyn, men har

fortsat det evangelisk-lutherske grundlag. Friest er frikirkerne, der har andet bekendelsesgrundlag end folkekirken (Ramsdal-Thomsen 2010).

Frihedslovene blev en ventil for de folkelige bevægelser og betød, at troslivet i høj grad forblev i folkekirkelige rammer. Medlemmer hér fik desuden øget håndsrét over institutionen via menighedsrådene, der indførtes med lov i 1903, og som fik deres position yderligere styrket i 1911 og igen i 1922. I første omgang ved at få tilladelse til ansættelse af flere præster pr. menighed for at støtte mindretallene og i anden omgang ved fremover at forestå valget af biskop. Især forholdet omkring præsterne var medvirkende til at holde Indre Mission inden for folkekirken. Efter frihedslovene i slutningen af 1800-tallet fulgte en tid med vækst i valg- og frimenigheder, men dette ophørte praktisk talt efter 1910 (S. Lausten 2008, 99-101; Christensen 2008). Mens de antiautoritære strømninger rullede over den vestlige verden, fandt den ikke umiddelbart en forløsning i en ombygning af folkekirkens struktur, og denne har oplevet autoritetens krise udtrykt i svindende medlemstal, hvilket primært skyldes, at færre døbes og dermed bliver del af folkekirken (S. Lausten 2004, 329-330).

Fra 1990'erne og fremefter begyndte det kristne organisationsliv imidlertid igen at røre på sig. I 1990 oprettedes Aarhus Valgmenighed som den første af sin art i over 80 år³. Flere er fulgt med, og der er også opstået både nye frimenigheder og frikirker siden; blandt andre Citykirken i Aarhus. Fælles for disse menigheder er, at de orienterer sig mere mod det karismatiske end de "gamle" grupper fra 1800- og 1900-tallet. Samtidig er deres medlemmer relativt unge, og strukturelt bestræber de sig på en demokratisering af organisationen (Ramsdal-Thomasen 2010).

4.3: To danske menigheder

De udvalgte eksempler udgør, som nævnt ovenfor, repræsentanter for to forskellige måder at arrangere en kristen menighed på i Danmark; henholdsvis valgmenighed og frikirke. Dermed muliggøres en senere komparativ analyse af forskelle og ligheder mellem disses brug af de undersøgte grupper og til sidst en diskussion af resultatet. Følgende vil jeg kort skitsere de to menigheder.

---

³ Se bilag H og N

4.4: Aarhus Valgmenighed

I dag, efter år med en omskiftelig tilværelse i lånte eller lejede lokaler, holder Århus Valgmenighed (ÅVM) til i nyindrettede lokaler på Mjølnersvej i Åbyhøj. Her er kontorer, aktivitetsrum, køkken, opholdsrum og flere andre faciliteter foruden et nyopført kirkerum. ÅVM blev oprettet i 1990 og var resultatet af de foregående års inspiration af en karismatisk fornyelse, som kom til Danmark i løbet af 70'erne. ÅVM har omkring 800 medlemmer, en stab på 18 ansatte og et stort antal frivillige engagerede i forskellige praktiske og ledelsesmæssige roller. Menighedens primære indtægter er fra medlemmerne, der forventes at betale et beløb svarende til kirkeskat til menigheden. ÅVM er organiseret og stærkt påvirket af moderne ledelsesteori og entrepreneurship og har et stærkt internationalt netværk. Blandt andre samarbejder ÅVM med European Church Planting Network (ECPN).

ÅVM har selv opstartet et dansk sidestykke kaldet Kirkeplanter Netværk (KPN), hvorigennem man har oprettet satellitmenigheder i København, Odense og Esbjerg. Fra 2004 har ”missionale fællesskaber”⁴ været en stadig vigtigere del af menighedens organisation og vækst. De figurerer centralt på deres hjemmeside, nævnes i deres introduktionsmateriale, til gudstjenesterne og fremhæves generelt som en nem måde at få nye venner og tilknytning til valgmenighed på.⁵

4.5: Citykirken

Den aarhusianske frikirke Citykirken holder til i Aarhus V i lokaler, der blev indviet i 2010. Foruden kirkerum er kirken indrettet med kontorer til de ansatte, café, boghandel og læseområder. Citykirken er en evangelisk frikirke med vægt på karismatisk forkyndelse og lovsang. Kirken blev dannet efter en sammenlægning af Apostolsk kirke Århus, Frikirken ved runddelen og Pinsekirken Århus, men identificeres primært som en pinsekirke. Økonomien sikres gennem gaver og ”tiende”. Citykirken har 450 medlemmer, en ansat stab på fem personer, en økonomisk administrator og fire præster, heraf en ungdomspræst, der varetager ungdomsafdelingen ”Passion” (Pluralismeprojekt 2012). Siden 2012 har Citykirken brugt gruppestrukturen som en integreret del af deres ungdomsarbejde i arbejdet med at gøre kirken mere moderne.⁶

---

⁴ Internt begreb for grupperne i Aarhus Valgmenighed

⁵ Se bilag H, N, J og I

⁶ Se bilag G

4.6: Delkonklusion

I overstående redegørelse har jeg under henvisning til Woodhead (2004) og Micklethwait (2009) beskrevet, hvordan konflikten mellem frihed og autoritet i slutningen af det 20. århundrede har delt kristendommen i kirker, der succesfuldt har fundet en løsning, og kirker, der er i krise set i svigtende tilslutning. Jeg har desuden redegjort for de historiske forhold i Danmark, der har resulteret i en rummelig folkekirke, der imidlertid oplever dalende medlemstal. Jeg har desuden peget på fremvæksten af nye menigheder, Aarhus Valgmenighed og Citykirken, repræsentanter for denne og disse bevægelser er kort blevet præsenteret.

5: Analyse

I den følgende analyse vil jeg med udgangspunkt i de to menigheder komparativt undersøge fire grupper, to fra hver af menighederne, med fokus på forskelle og ligheder ved kategorialt opstillede aspekter af gruppefænomenet. Analysens dele vil være struktureret, så jeg først kommenterer på generelle fællestræk og derefter på forskelle. Jeg vil ikke umiddelbart gøre den enkelte gruppe til genstand for selvstændig analyse. Analysen vil lidt groft opstillet bestå af to dele. Den første del fokuserer på forholdet mellem grupperne og deres respektive menighed, den anden del fokuserer på forholdet mellem grupperne og deltagerne.

Hvor SFIs værdiundersøgelse inddrages, er tallene rensset for manglende besvarelser og besvarelser indenfor kategorien ”Ved ikke”. Tilsvarende medtages heller ikke besvarelser, der er fejltagtigt udfyldt. Dette sker for at sikre sammenligningsgrundlaget.

5.1: Gruppernes baggrund

Både ÅVMs og Citykirkens brug af grupper har en international baggrund. I ÅVMs tilfælde kommer inspirationen fra den engelske kirkeleder og kirkeentreprenør Mike Breen og Sct. Thomas Church i Sheffield i England, som Mike Breen har været leder af. Sammenlignes præsentationen af grupperne på henholdsvis Sct. Thomas Church og Aarhus Valgmenighed, viser der sig også umiddelbart en beslægtning både i sprogbrug, budskab og strukturel opbygning af grupperne, der både i ÅVM og hos Sct. Thomas Church anvender begrebet ”missionale fællesskaber” om grupperne.⁷ Citykirken henter inspiration fra andres erfaringer i Danmark blandt andet i en frikirke i Randers. Udover dette er kendskabet til brugen af grupper hentet fra Mariager Højskole,

---

⁷ Se bilag H, O, P, Q, R og S

der som pinsemissionskole har tilbudt kurser i "small groups" arbejde siden 2001.⁸ Small groups konceptet bygger på pinsemissionens erfaringer med gruppestrukturer blandt andet fra Yoido Full Gospel Church i Seoul, men først og fremmest fra den kristne, amerikanske kooperation Willow Creek. Både Yoido Full Gospel Church og Willow Creek har indført brugen af grupper for at sikre den personlige relation i de enorme menigheder (Micklethwait 2009, 215-217; 219-221).⁹

5.2: Gruppernes formål og struktur

Overordnet har grupperne det fælles formål for både ÅVM og Citykirken at bryde den aktive andel af medlemmerne i kirken ned i nogle socialt håndterbare størrelser, der giver den enkelte nogle meningsfulde relationer. Dette hjælper både til at fastholde eksisterende medlemmer og udgør samtidig et indslusningsværktøj i forhold til at give nye medlemmer et personligt tilhørsforhold til kirken gennem sociale kontakter.¹⁰ For både ÅVM og Citykirken fungerer grupperne desuden som "rugemaskiner" for nye initiativer, og dette aspekt af at kunne være med til at forme menigheden italesættes gennem gruppernes ledere.¹¹ På tværs af de to menigheder er grupperne hverken i form eller indhold specificeret på forhånd, og plasticiteten muliggør, at den i teorien tillader hver gruppe at blive tilpasset en særlig niche.

Forskellen mellem ÅVM og Citykirken ligger i deres model for grupperne. ÅVM bruger en trekantsmodel, der er adapteret fra overnævnte Mike Breen, til at beskrive gruppernes funktion. Simplificeret er grupperne et redskab for adgang "ind" i det kristne fællesskab for at opnå forbindelse "op" til Gud og for at missionere og evangelisere "ud" i verdenen. Citykirkens grupper er designet efter en "celle-model", hvor konceptet er målrettet "organisk vækst". Denne model er inspireret af ovennævnte Willow Creek og i praksis betyder det, at man starter med en gruppe bestående af 6 personer, og hver gang gruppen når 12 personer, deles den i to, og sådan fortsætter væksten.

Endelig har gruppestrukturen været aktivt anvendt af ÅVM som udgangspunkt for oprettelsen af en række satellitkirker. Herigennem har man etableret menigheder baseret på grupper i de førnævnte byer, og væksten i grupperne skal danne grundlag for en egentlig satellitkirke. En tilsvarende anvendelse er ikke fundet hos Citykirken.

---

⁸ Se bilag L

⁹ Se bilag G

¹⁰ Se bilag G og H

¹¹ Se bilag D, E og F

5.3: Administration af grupperne

Fælles for ÅVM og Citygruppen er, at den daglige ledelse af grupperne varetages af lægfolk, der udpeges af en ledelse og coaches til varetagelse af deres position. Uddannelsen af lederne er en relativ uofficiel proces, der italesættes mere som et sparringsforhold end egentlig uddannelse. Der er en anelse metodeforskel, idet ÅVM opmuntrer til den enkeltes initiativ i forhold til at opstarte en gruppe med en særlig profil, hvor udvælgelse hos Citykirken alene er et ledelseanliggende.¹² Endnu et fællestræk i administrationen af grupperne er, at grupperne mødes separat fra ÅVM og Citykirkens bygninger, og hos begge parter ligger der et bevidst ønske om, at grupperne ikke skal lukkes for meget ”inde” i kirkebygningerne.

I tilgængelighed er der imidlertid en synlig forskel på ÅVM og Citykirken. Citykirken oplyser kun, at grupperne eksisterer, men giver ikke nogle selvstændige præsentationer til dem. Citykirkens ungdomsafdeling ”Passion” forestår inddelingen i grupper bestående af de, som har tilkendegivet interesse, og dette sker på baggrund af alder, uddannelse, ægteskabelig status, og i nogen grad i overensstemmelse med ønsker fra deltagerens side.¹³ ÅVM slår alle grupperne op med korte beskrivelser på deres hjemmeside. Her er også kontaktinformationer på de respektive gruppeledere, som kan kontaktes direkte om information til næste mødested og tidspunkt, og den interesserede kan herefter møde op. Derudover har Citykirken sat en mødefrekvens på én gang om ugen for alle grupper foruden søndag aften til Citykirkens ungdomsgudstjeneste, og grupperne lukkes ned over sommeren. Hos ÅVM er grupperne aktive året rundt, og de enkelte gruppeledere sætter rammerne for, hvor ofte man mødes.

5.4: Gruppernes indhold

Mens ÅVM og Citykirken, som netop gennemgået, sætter nogle meget vide rammer for grupper, er det gruppelederne og deltagerne, der bestemmer, hvordan disse rammer fyldes. For begge menigheder går det igen, at gruppelederne forbereder aftenens overordnede program, og deltagerne så agerer inden for dette. Et typisk møde starter hen på aftenen og indledes med en kort velkomst, hvor der bedes for, at aftenens fællesskab skal være velsignet af Gud. Centralt for aftenen vil være ”delingen af liv”; en praksis, hvor man i par eller lidt flere på tur fortæller om de ting, der fylder ens tilværelse for

---

¹² Se bilag G og H

¹³ Se bilag G og I

tiden. Her kan tunge ting betros, og man beder efterfølgende for hinanden. Aftenen vil også rumme mulighed for at diskutere løst og fast over en kop kaffe eller the¹⁴.

Forskelle er der dog også. ÅVMs grupper bruger lovsang til deres møder, hvilket ikke er observeret hos Citykirkens grupper, og når der deles liv foregår dette hos ÅVM i mindre gruppe af to eller tre personer af samme køn, hvor det i grupperne fra Citykirken er i plenum, idet disse kun består af 6-10 personer. Væsentligt er desuden, at Citykirkens ungdomspræst formulerer et skriftligt oplæg til gruppernes ugentlige møde indeholdende nogle spørgsmål, der tager udgangspunkt i den foregående søndags gudstjeneste. Indholdet fokuserer gerne på den enkeltes udvikling som kristen, eksempelvis fra ”åndelig baby” til ”åndelig voksen” eller på den enkeltes talenter/passioner i arbejdet med at realisere Gudsriget.¹⁵ ÅVM har ikke en tilsvarende ordning.

5.5: Deltagernes baggrund

Gruppernes deltagere er i de analyserede forhold stort set ens. Fra deltagerobservation vides det, at ÅVM grupperne har en lille overrepræsentation af kvinder, og at Citykirkens grupper, ved fuldt fremmøde, har en ligevægtig repræsentation af mænd og kvinder. På baggrund af spørgeskemaerne anslås gennemsnitsalderen hos ÅVM til 23,7 år, og til 22,6 år hos Citykirken, hvilket svarer fint til de observerede forhold. På tværs af grupperne er 23 ud af 34 studerende på en videregående uddannelse, og alle 34 svarpersoner er enten i gang med at gennemføre eller har som minimum gennemført en ungdomsuddannelse.¹⁶

Ser man på svarpersonernes familiære baggrund findes endnu en lighed. 29 af de 34 besvarelser kommer fra unge, der er vokset op i en familie med tilknytning¹⁷ til en kirke eller et trosfællesskab i eller udenfor folkekirken. Af de 34 besvarelser fremgår det desuden, at 31 har haft tilknytning til et andet trosfællesskab end det nuværende. De 3, der udgør undtagelserne, fordeler sig derudover i tre forskellige grupper. 19 af 31 med religiøs familiebaggrund har tidligere haft forbindelse til Indre Mission, men de fordeler sig ligeligt i henholdsvis ÅVMs og Citykirkens grupper. De øvrige besvarelser falder ind under forskellige frikirkelige retninger og folkekirken; Luthersk Mis-

---

¹⁴ Se bilag C, D, E og F

¹⁵ Se bilag D og M

¹⁶ Se bilag B og U

¹⁷ Spørgsmålet om tilknytning rummer en individuel afvejelse der kan være en fejlkilde

sion, Evangelisk Luthersk Mission, Pinsekirken, valg- eller frimenigheder og frikirker.¹⁸

5.6: Deltagernes kirkegang, trosindhold og kirkens betydning

Nedenfor analyseres resultaterne af de udvalgte spørgsmål fra SFIs værdiundersøgelse. Analysen gennemgår eventuelle forskelle og ligheder mellem ÅVM og Citykirkens grupper, men ser også på forskelle og ligheder i forhold til SFI undersøgelsens resultater på den almindelige befolkning.

I kirkegang er der overordnet lighed mellem ÅVM og Citykirkens grupper. Citykirkens to grupper har en højere kirkefrekvens end ÅVM, idet 6 af de 12 besvarelser fra disse to grupper siger, at de kommer i kirken oftere end én gang om ugen. De resterende 6 personer svarer, at de kommer ca. en gang om ugen, hvilket svarer til de 18 ud af 22 besvarelser fra ÅVM. De sidste 4 fra ÅVM grupperne svarer, at de kommer cirka en gang om måneden. Dette afgrænser imidlertid de fire grupperinger fra den resterende. Kun 2,6 % svarer i SFI undersøgelsen, at de kommer cirka én gang om ugen eller oftere imod ÅVM og Citykirkens samlede tal, hvor 88,2 % svarer, at de kommer i kirken cirka en gang om ugen eller oftere.¹⁹

I trosindholdet er de fire grupper nærmest identiske. 100 % svarer, at de tror på Gud, på et liv efter døden og på paradiset, og kun en enkelt besvarelse ud af de 30²⁰ svarer, at vedkommende ikke tror på Helvede. De resterende 29 svarer, at det gør de. Det samme er tilfældet på spørgsmålet om synden. Her svarer en enkelt, at vedkommende ikke tror på synden, mens 29 svarer bekræftende. Mens ligheden er fuldstændig mellem ÅVM og Citykirkens grupper er afstanden til den resterende befolkning til gengæld igen stor. I SFI undersøgelsen svarer 64 %, at de tror på Gud, 36 % på et liv efter døden, 19 % at de tror på paradiset og kun 9 % på helvede.

I spørgsmålet om kirkens betydning i relation til en række forhold matcher grupperne igen hinanden med en lille margen til forskel, og igen skiller grupperne sig ud fra den resterende befolkning. Størst er forskellen mellem grupperne og den resterende befolkning i spørgsmålet om, hvorvidt kirken giver svar på samfundsproblemer. 80 % af deltagerne svarer her bekræftende, mens det kun er 13 % af befolkningen. Mindst er forskellen i spørgsmål om, hvorvidt kirken giver svar på menneskets åndelige behov.

---

¹⁸ Se bilag B og bilag U

¹⁹ Se bilag B og bilag U

²⁰ Antallet af brugbare besvarelse, se evt. analysen afsnittet s. 8

96 % af deltagerne svarer bekræftende, mens det samme kun gælder 54 % af danskerne. Spørgsmålene om kirkens rolle i forhold til de sociale problemer og kirkens rolle i forhold til familiære problemer besvaredes af gruppernes deltagere positivt med 80 % i relation til de sociale problemer og lidt mindre, 78 %, til familiære problemer. Tilsvarende mener kun 18 % af befolkningen, at deres kirke hjælper på sociale problemer, og tallet er kun 14 % i relation til de familiære problemer.²¹

5.7: Deltagernes udbytte af grupperne

Hos både ÅVM og Citykirke grupperne er udbyttet først og fremmest de sociale relationer og muligheden for at være sårbar sammen med andre. Grupperne kan noget distinkt andet, end det store fællesskab i kirken kan. To deltagere formulerer den oplevelse af nærhed, som kan vokse frem i grupperne: ”Her bliver man set”, og ”i en cellegruppe²² bliver det personligt.” En enkelt mener endda, at gruppen udgør en ekstra familie.²³ Et andet væsentligt aspekt, som nævnes på tværs af ÅVM og Citygrupperne, er deltagelsens betydning for den personlige tro. Troen udfordres, sikres og vokser ved deltagelse i grupperne, og livet som kristen bliver nemmere. En deltager formulerer det således: ”Det er det, der får mig til at vokse i min tro. Det er dér, jeg bliver opmuntret. Det er dér, jeg bliver udfordret.” Tilsvarende er et af incitamenterne for at deltage i grupperne ifølge en interviewperson at ”opleve Gud forskelligt” hos de andre deltagere, og en anden formulerer gruppens betydning for troen følgende: ”Gruppen er et redskab for at få mere ud af prædiken og tvinger mig til at finde mit eget perspektiv på prædiken.” Det handler altså for alle interviewede om at være sammen med andre kristne og på den måde blive bekræftet og vokse i sin personlige tro på Gud.²⁴

5.8: Deltagernes kristne identitet

Adspurgt om hvorvidt deltagerne mener, at tilhøre en særlig gruppe i kristendommen, svarer en stor del afvisende eller tager udgangspunkt i, hvor andre ville placere én. Den generelle attitude til grænser mellem forskellige kirker er, at de er ubetydelige, og 17 af 20 interviewede er åbne overfor at besøge andre menigheder og kirker i forbindelse med gudstjenester eller andre tilsvarende arrangementer. Én formulerede ønsket om at komme lidt omkring som: ”bare lige at komme ud en gang imellem, få lidt frisk luft”. Mange af de interviewede fortæller også, at de allerede kommer i andre kirker

---

²¹ Bilag B og U

²² ”Cellegruppe” er et andet begreb for gruppe i Citykirken

²³ Bilag I

²⁴ Bilag I

end den pågældende, eller at de har været i andre aarhusianske kirker, før de besluttede sig. Tilhørsforholdet fremstår potentielt altid til forhandling, idet kirken er mediator for det guddommelige og forbindelse til oplevelsen af det guddommelige nærvær frem for garant for dette.²⁵

5.9: Delkonklusion

I ovenstående analyse har jeg sammenlignet ÅVMs og Citykirkens grupper på en række forhold i og omkring grupperne. Det overordnede resultat er at baggrund, formål, administration og lignende i overvejende grad er ens hos de to menigheder. Størst variation er der i administrationen af grupperne, hvor Citykirken sætter nogle mere specifikke rammer for møderne i grupperne og også har mere i indflydelse på indholdet i møderne, end tilfældet er med ÅVM grupperne.

Analysens resultater peger desuden på, at deltagerne i ÅVMs og Citykirkens grupper er ens. I alder, uddannelse og religiøs baggrund er resultaterne samstemmende. Det samme gælder deltagernes trosindhold, der matcher hinanden på tværs af grupperne, men til gengæld markerer en klar afstand mellem gruppedeltagerne og den resterende befolkning. Analysens resultater viser derudover, at menighedernes formål med grupperne i vid grad opnås, da udbyttet ved deltagelse rapporteres først og fremmest som sociale relationer og dernæst er bevarelse og udvikling af den kristne tro. Endelig viser analysen også, at der over en bred kam er tale om, at deltagerne har en pluralistisk forståelse af kristendommen, og deres egen identitet som kristen er, for størstedelens tilfælde, ikke begrænset til eller afhænger af et bestemt konfessionelt eller kirkemæssigt forhold.

6: Diskussion

Den følgende diskussion vil være arrangeret i to overordnede dele. I den første vil jeg under overskriften ”International tendens i Dansk kristendom” diskutere analysens resultater og deres samstemmighed med Donald E. Millers observationer i bogen *Reinventing American Protestantism – Christianity in the new millenium* (1997). I diskussionens anden del vil jeg diskutere analysens resultat i forhold til de særlige danske forhold, som er redegjort for ovenfor.

---

²⁵ Bilag I

6.1: En international tendens i dansk protestantisme

En række strukturelle træk taler for et slægtskab mellem de i denne opgave observerede grupper og Millers amerikanske ditto. Analysen peger på, at de danske grupper administrativt opererer relativt selvstændigt, hvilket Miller også finder at være tilfældet (Miller 1997, 147). Tilsvarende finder Miller, at grupperne ledes af udvalgte lægfolk, at disse superviseres af andre lægfolk med ansvar for at støtte lederne af en håndfuld grupper (ibid. 137), og at alt dette hviler på personlige frem for bureaukratiske relationer (E. Miller, 137;151). Det samme system, finder analysen, er enten allerede i brug eller under udvikling hos ÅVM og Citykirken.²⁶ Dertil kommer, at analysen og Millers observationer er samstemmende i placeringen af grupperne udenfor de kirkelige bygninger (Miller 1997, 134-136). Miller beskriver desuden, hvordan gruppestrukturen i nogle sammenhænge kommer til at udgøre det fundamentale udgangspunkt for etableringen af nye søsterkirker i forlængelse af den oprindelige kirke eller menighed. Som analysen viste finder denne anvendelse også sted hos ÅVM.

Indholdsmæssigt er analysen og Millers observationer igen sammenfaldende. Brugen af lovsang, af at ”dele liv” og diskussion af troen går igen hos danske og amerikanske grupper (Miller 1997, 136).²⁷ Sammenfald i attitude til ortodoksispørgsmålet taler derudover også for et slægtskab. 17 ud af 20 interviewpersoner har deltaget eller er indstillet på at deltage i gudstjenester eller lignende arrangementer hos andre menigheder end deres nuværende.²⁸ Analysen viste, at der umiddelbart er en stor åbenhed overfor forskellige kirkers og kristnes måder at dyrke troen på. I samme grad beretter Miller, hvordan grupperne er en del af en etisk bevægelse, der hylder tolerance overfor kristendommens mangefacetterede ansigt som et udtryk for sand kristen modenhed (Miller 1997, 127-128). Endnu et argument for slægtskab mellem fænomenerne er gruppernes betydning i Millers observationer. Kernen i den pågældende kirke udgøres af grupperne og er langt vigtigere end eksempelvis søndagsgudstjenesten (ibid. 14, 42, 137), og det er i grupperne, at kirkens medlemmer får styrket deres tro (ibid). Begge disse pointer går igen i analysen af gruppernes betydning for deltagerne. I forlængelse af dette beskriver Miller, hvordan grupperne vægter det sociale aspekt af grupperne (Miller 1997, 21). Tilsvarende beskriver analysen, hvordan de danske grupper i samme grad italesætter værdier af fællesskabet. Analysen har derudover udpeget en direkte

---

²⁶ Se bilag G og H

²⁷ Se evt. bilag E og F

²⁸ Se bilag I

forbindelse mellem Millers beskrivelser af Willow Creek og Citykirkens brug af grupperne. Selvom en tilsvarende forbindelse ikke blev etableret til ÅVMs grupper, fandt analysen imidlertid den internationale forbindelse i Sct. Sheffield Church. Miller understreger i øvrigt selv, at de tendenser han beskriver ikke er begrænset til de kirker han selv har undersøgt, men er en del af en generel bevægelse (Miller 1997, 16).

Miller beskriver en enkelt gruppe på 13 personer til et møde (Miller 1997, 134), hvilket ligger et sted mellem antallet af deltagere i den enkelte danske grupper, og Miller beskriver alderen til at være fra midten af 20'erne til slutningen af 30'erne, hvilket er ældre end den danske ditto. Den varierende størrelse understreger som sådan kun gruppernes plastiske struktur, mere end den egentlig udgør en principiel forskel på de to fænomener. Aldersforskellen skyldes formentlig, som analysen påpeger, at grupperne hos ÅVM og Citykirken kun har været aktive i få år og målrettes unge medlemmer.

Analysen finder imidlertid ikke en tendens, der svarer til de amerikanske gruppelederes stærke omvendelser (Miller 1997, 15). Dette skyldes at besvarelserne på dette spørgsmål har udvist for stor diversitet til en egentlig opgørelse grundet et hensigtsmæssigt bredt formuleret spørgsmål.²⁹

6.2: Grupperne i den danske kontekst

En række sammenfald danner grundlag for en umiddelbar forståelse af grupperne som en direkte adoption af et primært amerikansk fænomen, men Millers beskrivelser og analysens resultater giver også grundlag for at stille spørgsmålstegn ved, om en så direkte overførelse på danske forhold ville give mening. Miller beskriver hvorledes bibelen har en centrale placering i gruppernes aktiviteter (Miller 1997, 136), men et tilsvarende forhold finder analysen tydeligvis ikke. I de danske grupper er bibelen kun perifert til stede, og Citykirkens brug af diskussionsoplæg kan ikke betragtes som et reelt alternativ. Umiddelbart synes to mulige forklaringer på bibelens manglende tilstedeværelse at give mening inden for denne opgaves grænser. Den første kunne være at grupperne, ved at nedtone det bibelkristne, håber at kunne få flere medlemmer, der er uafklarede i deres kristendoms- eller religionssyn. Dette kunne også give mening i relation til et af gruppernes overordnede formål; at sikre medlemsbasen. Den anden kunne være at selv den del af unge kristne, som allerede deltager i grupperne og med al tydelighed er afsondret i trosindholdet, i forhold til den resterende befolkning alligevel er

---

²⁹ Se bilag A

relativt mindre bibelkristne end tilsvarende grupper i USA. Dette ville passe med gruppernes mulighed for selv at styre indholdet til møderne.

I samme tråd er Millers teori om de amerikanske grupper som udtryk for en institutionel kultur, der forsøger at favne en kompleks målgruppe (Miller 1997, 139). Dette passer imidlertid kun med analysens resultater, hvis man fokuserer på deltageres religiøse baggrund, der trods det faktum, at flertallet er fra Indre Mission, udviser en rimelige diversitet. Ser man imidlertid ud over dette er deltagerne over en bred kam en jævn, ensformig gruppe og udgør samlet set en minoritet i dansk protestantisme, som fra barnsben er vokset op i et miljø, hvor den kristne identitet har stor betydning. Dette kan også skyldes den danske forhistorie, der med Grundlov og frihedslove skabte omstændighederne for en stor majoritetskirke manifest i folkekirken. Denne majoritet orienterer sig sjældent mod en kristen bevidsthed, hvorfor mobiliseringen af disse på et religiøst marked er en langt mere langvarig proces end den tilsvarende i et land som USA, hvor kirkelige tilhørsforhold naturligt har været betydende for selvforståelse. Analysens resultater er i øvrigt interessante i relation til den danske kontekst alene i det forhold, at der er bemærkelsesværdige få forskelle mellem ÅVM og Citykirke grupperne. Med undtagelse af nogle ganske få parametre var resultatet overvejende enslydende. Analysen viste desuden, at grupperne fyldtes af unge for hvem selve organisationsformen var mere central end det bagvedliggende tilhørsforhold til en bestemt menighed eller kirke. Dette understregedes ved at deres identitet som kristne ikke afhang af et særligt religiøst tilhørsforhold inden for protestantismen og for nogens vedkommende indenfor kristendommen overhovedet. Dette kan forklares med, at traditionelle grænser mellem miljøer i det protestantiske landskab er under forandring.

6.3: Delkonklusion

I ovenstående diskussion har jeg kritisk vendt analysens resultater i forhold til Donald E. Millers amerikanske observationer og i forhold til de særlige danske forhold. Diskussionen giver grundlag for at anskue de undersøgte gruppe som værende inspireret af internationale eksempler mere eller mindre med direkte rødder til amerikansk protestantisme. Diskussionen peger også på, hvordan de danske grupper i forhold til de amerikanske tilpasses efter danske forholds betydning. Endelig har jeg diskuteret, hvordan grupperne udfordrer de traditionelle grænser mellem kristne miljøer i dansk kristendom.

7: Konklusion

I overstående opgave har jeg redegjort for, hvordan en antiautoritær og individualiseret kultur i den sidste halvdel af det 20. århundrede satte et kritisk pres på protestantisk kristendom for at skabe en mindre hierarkisk kirkestruktur. Jeg har yderligere redegjort for, hvordan denne opgave bedst løstes af grupper i USA med baggrund i et religionsmarked, hvor frivillighed var et styrende princip. I redegørelsen klarlagdes, hvordan et af de værktøjer, der frembragtes, var inddelingen af mindre grupper i menighederne, som kunne imødekomme det individuelle behov for nogle personlige relationer samtidig med, at det etablerede en tryk og loyal ramme for diskussion af den personlige tro og for tillidsfuld bekendelse og forbøn for det, som tynger i livet. Jeg har desuden redegjort for, hvordan den protestantiske kristendom i Danmark har været sat i en særlig situation efter Grundloven og frihedslovene fra det 19. århundrede, der skabte grundlaget for fire anerkendte menighedstyper; sognekirken, valgmenigheden, frimenigheden og frikirken. På baggrund heraf har jeg udvalgt to menigheder, der betjener sig af disse love i forskellig grad og således befinder sig henholdsvis på kanten af og udenfor folkekirken, med henblik på at undersøge deres brug af grupper, gruppernes opbygning og gruppernes deltagere. I en følgende analyse har jeg komparativt undersøgt forskelle og ligheder ved kategorialt opstillede aspekter af fire grupper, to fra hver af de præsenterede menigheder. Resultatet heraf var en markant lighed ved gruppernes baggrund, administration, deltagere, indhold mm. Dette resultat har jeg diskuteret, først i relation til Donald E. Millers observationer hos en række amerikanske menigheder, og fundet, at analysens resultater i overvejende grad stemmer overens, med de observationer Miller gør i USA i starten af 90'erne. Dernæst har jeg diskuteret resultater i forhold til den særlige danske historie og fundet, at analysens resultater peger på danske historiske forholds fortsatte præg på kristendommens udtryk i Danmark. Yderligere argumenterer jeg for, at analysens resultater kalder på en nuancering af den traditionelle opdeling af kirker og menigheder.

Opgaven har fundet, at mens internationale strømninger i forhold til antiautoritet og individualisering utvivlsomt har haft deres indtog i Danmark, er brugen af de undersøgte grupper en nyskabelse i dansk sammenhæng. Opgaven udpeger, at disse ligger i direkte resultatforlængelse af de observerede grupper i Amerika med rødder i voluntaristiske protestantisme udviklet på et amerikansk religionsmarked. I forlængelse heraf

har opgaven sandsynliggjort, at den organiserede brug af grupperne er et effektive værktøjer til at flytte medlemmer mellem menigheder og kirker uden for sognekirkerne. Opgaven peger imidlertid også på at den historiske situation omkring folkekirken og den fortsatte signifikante kulturelle autoritet, som institutionen har i forhold til danskernes traditioner, betyder at det danske "religionsmarked" er signifikant anderledes i forhold til det amerikanske ditto, hvorfor gruppernes deltagere, trods varieret kirkelige tilknytningsforhold, for størstedelens vedkommende er vokset op i et miljø, hvor det religiøse har en centralt plads i selvforståelsen. Opgaven peger desuden på, at grupperne spiller en afgørende rolle for de unge, som deltager i dem. Grupper er således ikke et supplement, men kernen i udfordringen, opretholdelsen og udviklingen af deres tro.

En del står imidlertid fortsat uvist, og opgaven bør give grundlag for fortsatte studier og en øget opmærksomhed på ændringer, der kan have forbindelse med det undersøgte fænomen. Opgaven kunne således tilskynde til studier af grupperne som en del af et protestantisk miljø i Danmark, der måske i stigende grad påvirkes af forhold, der kan beskrives som forbrugerisme, individualisme og selvudvikling i religiøse sammenhænge.

Opgaven viser også, at menighederne selv giver grupperne en stor betydning i deres respektive fremtid, en almindelig monitorering af denne udvikling vil selvsagt være frugtbar i forståelsen af moderne kristendom i Danmark. Opgavens påvisning af gruppernes betydning giver også grundlag for at undersøge, om dette fænomen vil sive ind i de klassiske sognekirker, og hvordan det eventuelt vil blive håndteret hér. Opgaven kunne også tilskynde til et fremtidigt arbejde med en mere nuanceret form for kategoriseringen af de kirker, som vokser frem i vores samtid, og som på tværs af de traditionelle skel i det protestantiske miljø udviser en række strukturelle fællestræk.

8. Litteraturliste

Coolican, Hugh

2009 *Research Methods and Statistics in Psychology*, Hodder Education, Hachette UK, London, s. 28-56

E. Miller, Donald

1977 *Reinventing American Protestantism: Christianity in the New Millennium*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California

Lausten, Martin S.

2004 *Danmarks kirkehistorie* 3. udgave, 1. oplag, Nordisk forlag A/S, København

Lausten, Martin S.

2008 *Kirkehistorie i Danmark. Pavekirke – Kongekirke – Folkekirke*, 2. udgave 1. oplag, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer FORLAGET 1999, Aarhus

Micklethwait, John & Woolridge, Adrian

2009 *God is back*, The Penguin Press, Penguin Group (USA) Inc. New York

SFI

2008 *Den Danske Værdiundersøgelse - Danskernes værdier og holdninger*, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, s. 12-14 (spg. 25, 29a-29d, 30a-30e, 31)

Woodhead, Linda

2004 *An introduction to Christianity*, Cambridge University Press, s. 333-409

Artikler

Christensen, Nikolaj

2008 *Guide til folkekirken – Menighedsrådenes historie*, Kristendom.dk

<http://www.kristendom.dk/artikel/291596:Guide-til-folkekirken--Menighedsraadenes-historie> (set 11.12.2012)

Tidslinje: Indre Missions forhold til folkekirke og frimenigheder, Kristendom.dk

<http://www.kristendom.dk/artikel/407720:Indfoering--Tidslinje--Indre-Missions-forhold-til-folkekirke-og-frimenigheder> (set 11.12.2012)

Klint, Karen Johanne

2011 *Om hundrede år er alting glemt?*, Kristendom.dk

<http://www.kristendom.dk/artikel/409698:Kirkehistorisk-stafet--Om-hundrede-aar-er-alting-glemt> (set 11.12.2012)

Ramsdal-Thomsen, Marie

2010 "Frie menigheder – danske valg- og frimenigheder", *Religion i Danmark 2012 – en e-årbog fra Center for SamtidsReligion, Center for SamtidsReligion*, Aarhus Univeristet

<http://teo.au.dk/csr/rel-aarbog10/mrt/> (set 12.12.2012)

Vangshardt, Rasmus

Kirkekampene fra 1849 er stadig de samme, Kristendom.dk

<http://www.kristendom.dk/artikel/391768:Indfoering--Kirkekampene-fra-1849-er-stadig-de-samme> (set 11.12.2012)

9: Bilagsliste

Bilag A: Spørgeskemaet anvendt på grupperne

Bilag B: En oversigt over de indsamlede data i excel form

Bilag C: 2 deltager observationer foretaget hos en af grupper fra Citykirken, benævnes "Citygruppe I"

Bilag D: 2 deltagerobservationer foretaget hos en af grupperne fra Citykirken, benævnes ”Citygruppe II”

Bilag E: 4 deltagerobservation foretaget hos en af gruppen fra Aarhus Valgmenighed kaldet ”b:longing”

Bilag F: 2 deltager observationer foretaget hos gruppen fra Aarhus Valgmenighed kaldet ”UNIK”

Bilag G: Interview foretaget med Mads Peter Kruse, personlig assistent ved Aarhus Valgmenighed

Bilag H: Interview foretaget med Christina Kristensen, ungdomspræst og Passionsansvarlig ved Citykirken

Bilag I: Interviews foretaget med grupperdeltagere. CK markerer interviewpersoner fra Citykirkens grupper, ÅVM markerer interviewpersoner fra Aarhus Valgmenigheds grupper